

Üht-teist kirjasüsteemidest

Axel Jagau

Kirjasüsteemid

„Kirjasüsteem on suulise suhtluse visuaalse kujutamise meetod. See koosneb sümbolite kogumist, mis vastavad keele helidele või tähendustele.“

- Üle maailma on kirjasüsteeme muidugi väga palju, kuigi siiski vähem kui keeli.
- Neid saab ülesehituse järgi jagada mitmeks erinevaks liigiks.

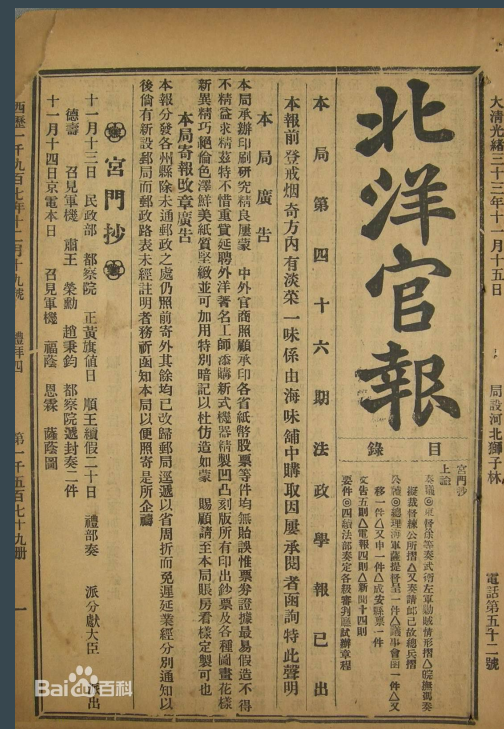
Mis need erinevad kirjasüsteemide tüübid või liigid võiksid olla?

Kirjasüsteemide liigid

1. Logograafiline (ideograafiline) kiri:

- Põhineb sümbolitel, mis tähistavad sõnu või mõisteid, mitte helisid.
- Iga märk esindab tavaliselt tervet sõna või mõistet.

Näited: hiina kiri, egiptuse hieroglüüfkiri.

木

日

目

雨

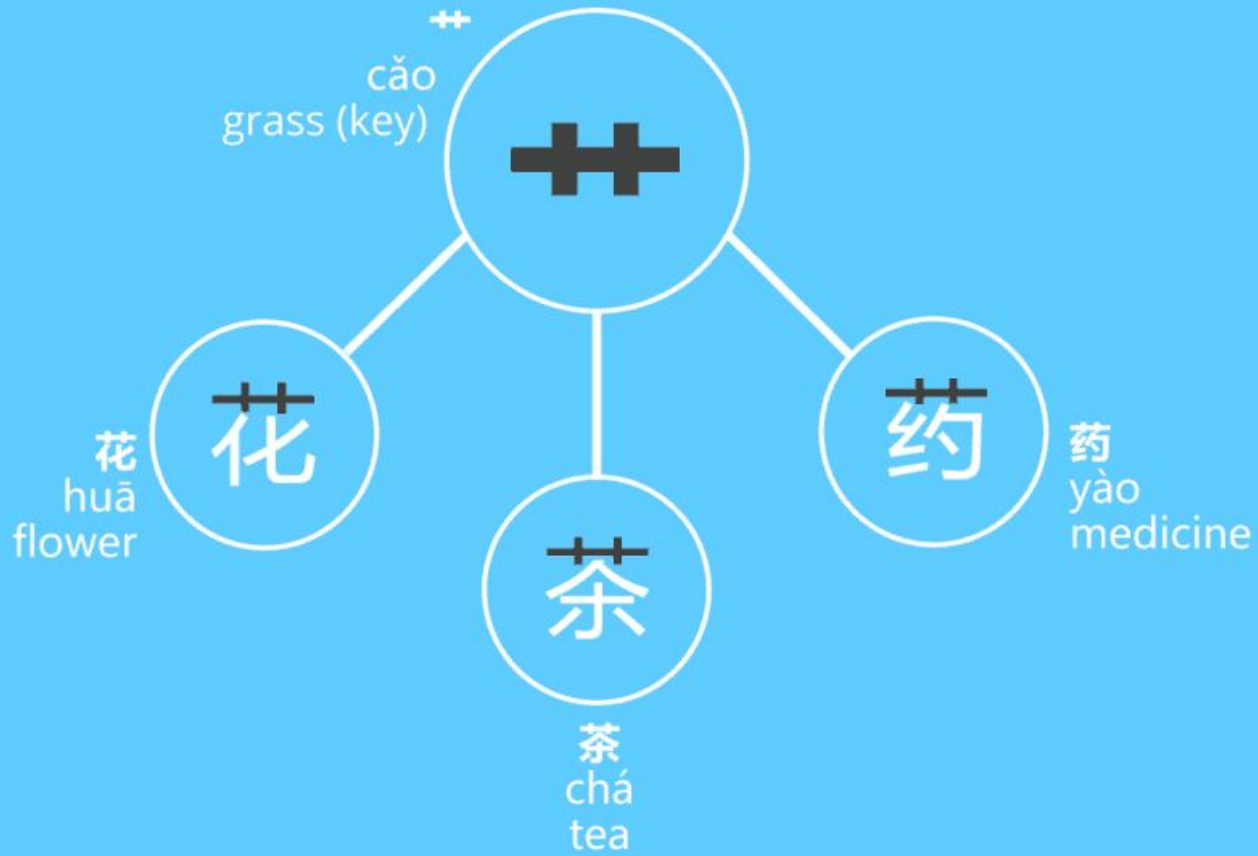

心

山

白克路四七三號
電話三六六二六

國泰電料行
KOTA ELECTRIC CO.
Engineers & Electrical Contractors
473 Burkill Road Tel. 36626

一切水電工程
電氣建築專家

日期
Date,

申新二廠

今收到
Received

共計壹萬壹仟柒佰元

計折日光燈及電鐘人五半五

全工壹工

洋釘黑絲包布陸佰元

方木壹塊

貳佰元

開共壹只

壹仟貳佰元

計花綫叁碼

貳仟壹佰元

SHANGHAI
KOTA ELECTRIC CO.
SHANGHAI

Signed

此紙請簽字蓋章交來人帶回

几土工手毋玉石耳行辛面鬯鼠
彡口叒户爰亥矢耒血車非鬥鼓
冂口山戈歹犬矛而虫身青髟鼎
冂又中心止牛目老虎足雨高黽
八厶尸彳欠牙皿羽艸走佳骨觜
入厂尢彡木片皮羊色赤隶馬黑
儿卩小彡月片白网艮貝阜香黍
人卜寸弓曰爻夂缶舟豸門首黃
二十弋日父疒糸舛豕長食麻
二匚子升无爪疋米舌豆金飛麥
丁匚女彡方火田竹白谷里風鹿龠
乙匕大广斤水用立至言采頁鹵龜
冂勺夕么斗气生穴自角酉音鳥龍
、力彡干文氏甘禾臣見邑韭魚齒
丨刀彡巾支毛瓦肉肉西辵韋鬼齊
一丨士己支比瓜示聿衣辰革鬲鼻

Kirjasüsteemide liigid

2. Silpkiri:

- Iga märk tähistab üht kindlat silpi, mitte üksikut häälikut.
- Süsteem koosneb sageli suuremast märkide hulgast, millest igaüks tähistab konsonandi ja vokaali kombinatsiooni.

Näited: jaapani *katakana* ja *hiragana*, sumeri-akadi kiilkiri.

	Ca	Ce	Ci	Cu	aC	eC	iC	uC
	𐎗	𐎗𐎗	𐎗𐎗	𐎗				
k	𐎗𐎗	𐎗𐎗		𐎗𐎗				
g	𐎗𐎗	𐎗𐎗	𐎗𐎗	𐎗𐎗			𐎗𐎗	𐎗𐎗
q	𐎗	𐎗𐎗	𐎗𐎗					
p	𐎗	𐎗	𐎗	𐎗	𐎗	𐎗	𐎗	𐎗
b	𐎗	𐎗						
t	𐎗𐎗	𐎗	𐎗	𐎗	𐎗	𐎗	𐎗	𐎗
d	𐎗𐎗		𐎗					
m	𐎗	𐎗	𐎗	𐎗		𐎗	𐎗	𐎗
n	𐎗	𐎗	𐎗	𐎗	𐎗	𐎗	𐎗	𐎗
s	𐎗	𐎗	𐎗					
z	𐎗	𐎗	𐎗	𐎗			𐎗	
š	𐎗𐎗	𐎗	𐎗					
š	𐎗𐎗	𐎗	𐎗	𐎗	𐎗	𐎗	𐎗	𐎗
h	𐎗	𐎗	𐎗	𐎗				𐎗
l	𐎗	𐎗	𐎗	𐎗	𐎗	𐎗	𐎗	𐎗
r	𐎗	𐎗	𐎗	𐎗			𐎗	𐎗
y	𐎗							
.	𐎗							

Akadi silpkiri

a	e	i	o	u	v [ǎ]
D a	R e	T i	Ꭰ o	Ꭱ u	i v
Ꭰ ga Ꭱ ka	Ꭲ ge	Ꭳ gi	Ꭴ go	Ꭵ gu	Ꭶ gv
Ꭷ ha	Ꭸ he	Ꭹ hi	Ꭺ ho	Ꭻ hu	Ꭼ hv
Ꭽ la	Ꭾ le	Ꭿ li	Ꮀ lo	Ꮁ lu	Ꮂ lv
Ꮃ ma	Ꮄ me	Ꮅ mi	Ꮆ mo	Ꮇ mu	
Ꮎ na Ꮏ hna Ꮊ nah	Ꮍ ne	Ꮎ ni	Ꮏ no	Ꮋ nu	Ꮌ nv
Ꮍ qua	Ꮎ que	Ꮏ qui	Ꮊ quo	Ꮋ quu	Ꮌ quv
Ꮏ s Ꮊ sa	Ꮋ se	Ꮌ si	Ꮍ so	Ꮎ su	Ꮏ sv
Ꮊ da Ꮋ ta	Ꮌ de Ꮍ te	Ꮎ di Ꮏ ti	Ꮏ do	Ꮋ du	Ꮌ dv
Ꮎ dla Ꮏ tla	Ꮍ tle	Ꮎ tli	Ꮏ tlo	Ꮋ tlu	Ꮌ tlv
Ꮊ tsa	Ꮋ tse	Ꮌ tsi	Ꮍ tso	Ꮎ tsu	Ꮏ tsv
Ꮊ wa	Ꮋ we	Ꮌ wi	Ꮍ wo	Ꮎ wu	Ꮏ wv
Ꮎ ya	Ꮏ ye	Ꮊ yi	Ꮋ yo	Ꮌ yu	Ꮍ yv

Tšerokii silpkiri

Kirjasüsteemide liigid

3. Tähestikkiri

Süsteem, kus iga märk (täht) tähistab konkreetset häälikut (konsonanti või vokaali).

Tähestikkirjad jagunevad kolme alatüüpi:

1. **Abugida** – iga märk tähistab konsonanti koos oletatava vokaaliga; vokaali muutmiseks kasutatakse diakriitilisi märke.
Näited: sanskriti/hindi kiri (*Devanāgarī*), tiibeti kiri
2. **Abjad** – iga märk tähistab ainult konsonanti; vokaalid tuleb ise juurde mõelda või nende jaoks lisatakse eraldi märgid.
Näited: heebrea kiri, araabia kiri.
3. **Tähestikkiri** (alfabeet) – iga konsonandi ja vokaali jaoks on eraldi sümbol.
Näited: ladina ja kreeka tähestikud.

	I		II		III		IV	
①	ཀ་	ka	ཁ་	kha	ག་	ga	ང་	nga
②	ཅ་	ca	ཅའ་	cha	ཇ་	ja	ཉ་	nya
③	ཏ་	ta	ཏའ་	tha	ད་	da	ན་	na
④	པ་	pa	པའ་	pha	བ་	ba	མ་	ma
⑤	ཅཱ་	tsa	ཅཱའ་	tsha	ཇཱ་	dsa	མཱ་	wa
⑥	ཟ་	zha	ཟའ་	za	འ་	a	ཡ་	ya
⑦	ར་	ra	ལ་	la	ཤ་	sha	ས་	sa
⑧	ཏ་	ha	ཨ་	a				

Abugida: Tiibeti kirja põhitähed

ུ	u
ོ	o
ི	i
ེ	e

Abugida: Tiibeti kirja vokaalid

ཨ
ལྷན་
སྐོར་

༡༡། །འདས་ཀྱིས་དག་སྲོང་གིས་སོགོང་དེ་པོ་བཟའ་བར་མི་བྱའོ་
ཞེས་གསུངས་པ་དང་། དག་སྲོང་དག་འདུན་ཀྱིས་ཚད་ཇི་ཙམ་བཟའ་
བར་བྱ་བ་མི་ཤེས་ནས། བཙམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་བཀའ་སྐུལ་པ།
སོགོང་རྣམ་པ་གསུམ་སྟེ། དེ་པོ་དང་འབྲེང་དང་ཐུང་ཏུ་ལོ། །དེ་པོ་མི་

Tibeti tekst

Proto-Sinaitic
c. 1750 BCE

𐤀 𐤁 𐤂 𐤃 𐤄 𐤅 𐤆 𐤇 𐤈 𐤉 𐤊 𐤋 𐤌 𐤍 𐤎 𐤏 𐤐 𐤑 𐤒 𐤓 𐤔 𐤕

Phoenician
c. 1000 BCE

𐤀 𐤁 𐤂 𐤃 𐤄 𐤅 𐤆 𐤇 𐤈 𐤉 𐤊 𐤋 𐤌 𐤍 𐤎 𐤏 𐤐 𐤑 𐤒 𐤓 𐤔 𐤕

Archaic Greek
c. 750 BCE

Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ Ι Κ Λ Μ Ν Ξ Ο Π Ρ Σ Τ Υ Φ Χ Ψ

Archaic Latin
c. 500 BCE

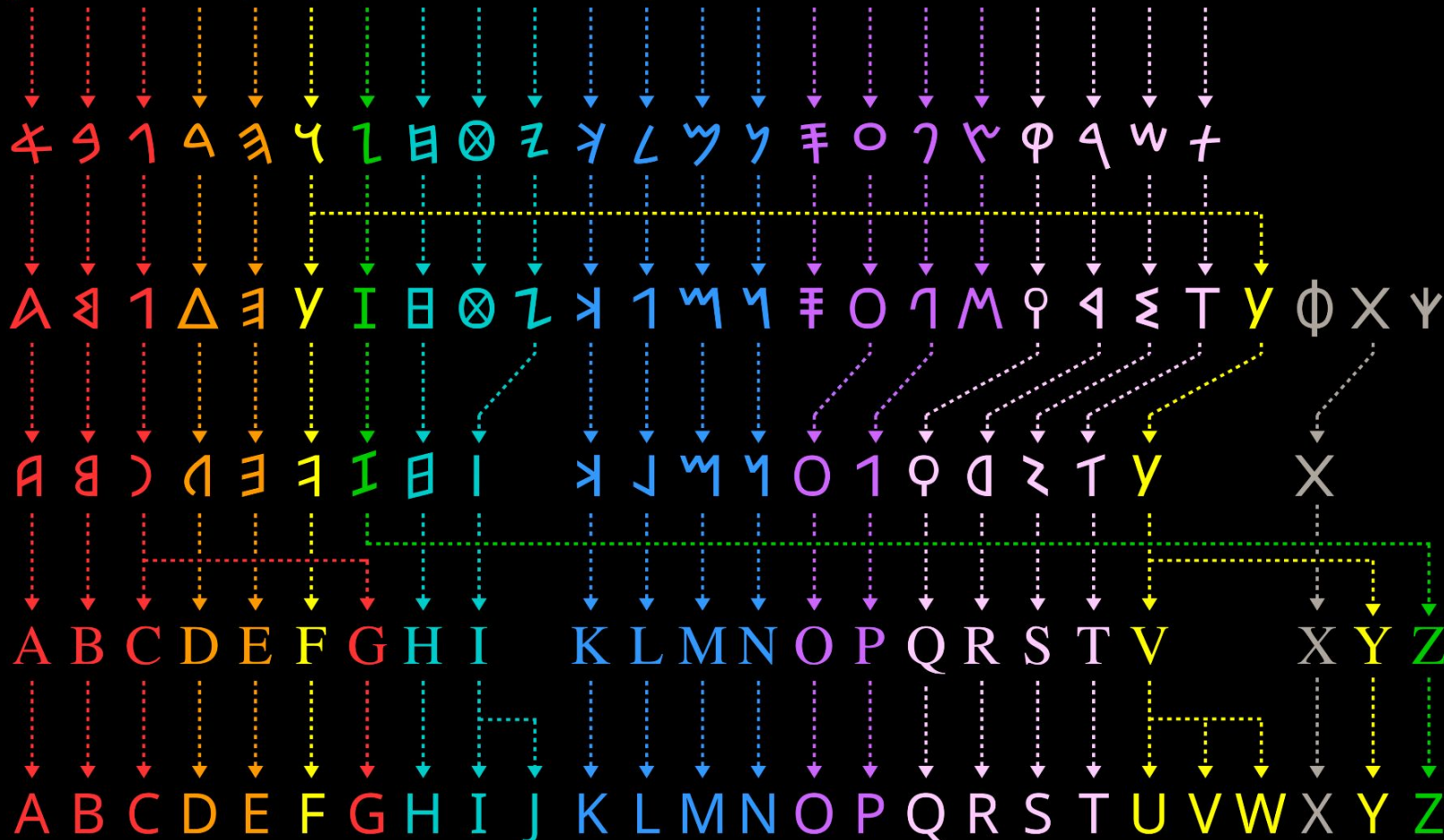
A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X

Roman
c. 1 CE

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z

Modern Latin
Script

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

Z
Zayin
Weapon

W
Waw
Hook

H
He
Window

D
Daleth
Door

G
Gimel
Camel

B
Beth
House

'
Aleph
Ox

N
Nun
Fish

M
Mem
Water

L
Lamedh
Ox-Goad

K
Kaph
Palm of Hand

Y
Yodh
Hand

T
Teth
Unknown

H
Heth
Fence

T
Taw
Mark

SH
Shin
Tooth

R
Resh
Head

Q
Qoph
Monkey

S
Sadhe
Fishhook

P
Peh
Mouth

'
Ayin
Eye

S
Samekh
Support

הַשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם בְּצַב־אוֹת
אוּ בְּאֵילוֹת הַשָּׂדֶה אִם תִּעִירוּ | וְאִם
תִּעֹרְרוּ אֶת הָאֵהָבָה עַד שֶׁתִּחַפֵּץ

Abjad: Heebrea tekst vokaalimärkidega

סֵפֶר	sefer	book
סַפֵּר	saper	tell!
סְפָר	sfar	border
סוֹפֵר	sofer	author/counts
סִפֵּר	siper	told/cut-hair
סַפָּר	sapar	barber
סְפָר	sper	spare
סִפָּר	supar	was-told
סֻפֵּר	super	supermarket
סָפַר	safar	counted

Heebrea tekst konsonantide ja vokaalidega

دَهَشَ عَلِيٌّ بِأَبَا كَثِيرًا مِنْ رُؤْيَةٍ كُلِّ تِلْكَ الْمَجُوهَرَاتِ وَالذَّهَبِ

Abjad: Araabia tekst vokaalimärkidega

ა ბ გ დ ე ვ ზ თ ი კ' ლ

მ ნ ო პ' ჯ რ ს თ' უ ფ კ

ღ ყ' შ ჩ თს ძ თს' ჩ' ხ ჯ ჰ

Gruusia tähestik

(H) (A) (N) (G) (Eu) (L)

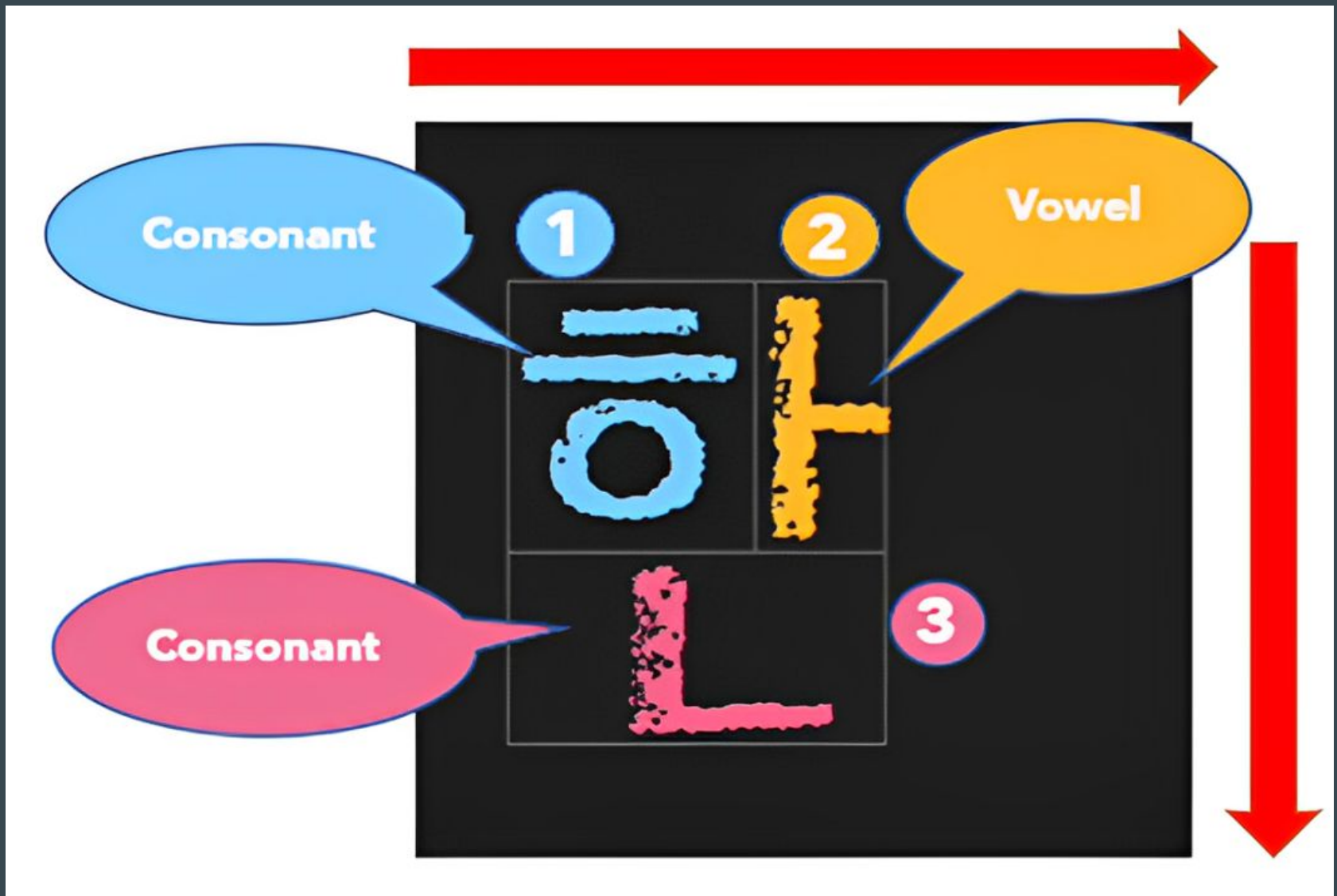
ㅎ ㅏ ㄴ ㄱ ㅡ ㄹ

하

글

Korea kiri: Plokid

Korea kiri: Plokkideks kombineeritud tähestik

Korea kiri

1
6
Mongoli kiri jookseb ülevalt alla

Mongoli kiri jookseb ülevalt alla

東日本震災9年

「仮設」進む再利用

東日本震災の被災地で建設された仮設住宅が、都市料や民間企業に譲渡で活用されることで、被災者住宅や民間企業に活用される。都市料、民間企業に譲渡される。都市料、民間企業に譲渡される。

月25万円 広さ都内の倍 改装し賃貸住宅に

震災発生から9年が経ち、被災地で建設された仮設住宅が、都市料や民間企業に譲渡で活用されることで、被災者住宅や民間企業に活用される。都市料、民間企業に譲渡される。

「音筒抜け、夏暑く冬寒い」被災学ぶ宿泊施設

被災学ぶ宿泊施設。音筒抜け、夏暑く冬寒い。被災学ぶ宿泊施設。音筒抜け、夏暑く冬寒い。

緊急事態の要件焦点 特措法改正案閣議決定

緊急事態宣言の要件に焦点を絞った特措法改正案が閣議決定された。緊急事態宣言の要件に焦点を絞った特措法改正案が閣議決定された。

MAINICHI 毎日新聞 夕刊 3月10日(火) 2020年3月10日

生誕60周年 毎日新聞創立60周年記念特刊

毎日の独学 SUBOKU 9 3 8 1 4 6 2 7

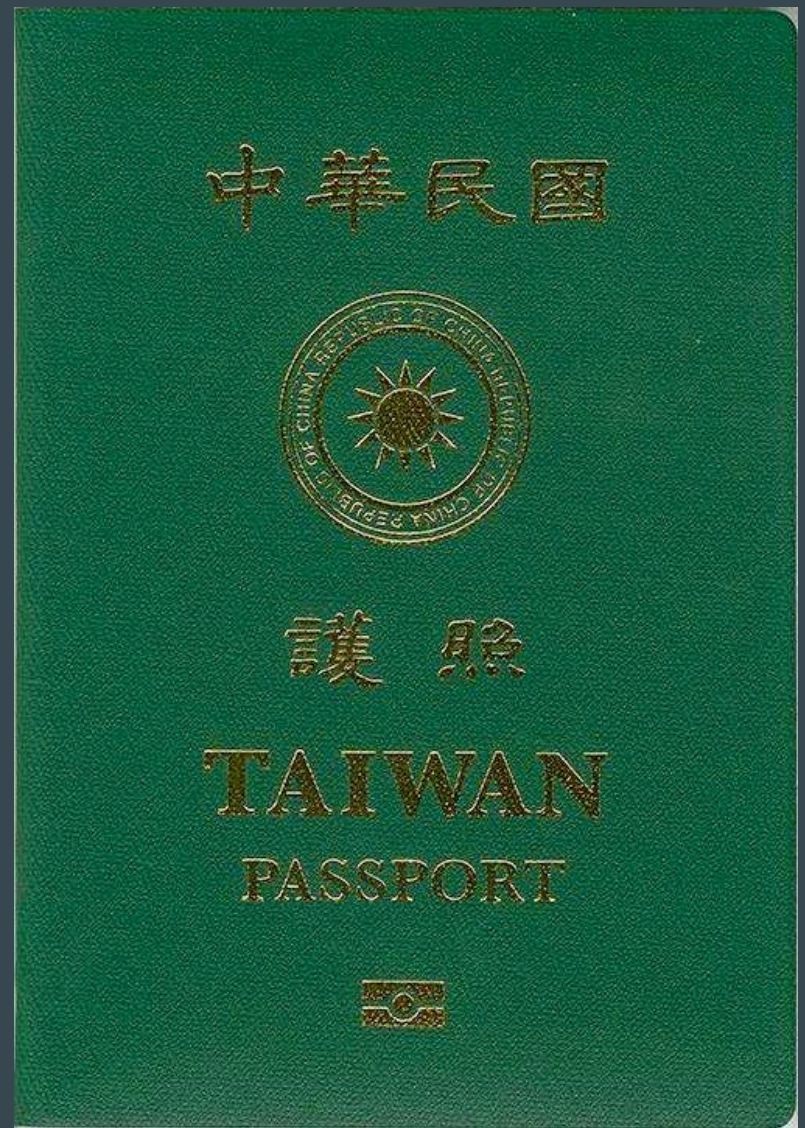
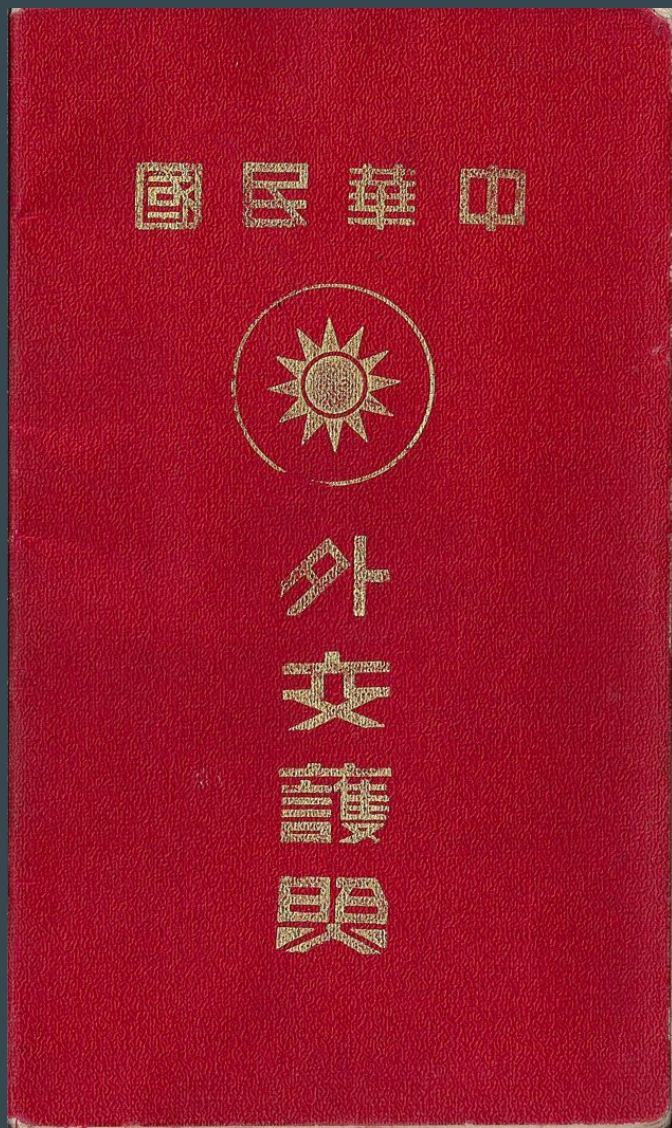
特撮 天と努力家 成長の軌跡 2、3画

お天気 3月10日(火) 晴 15.0/16.0

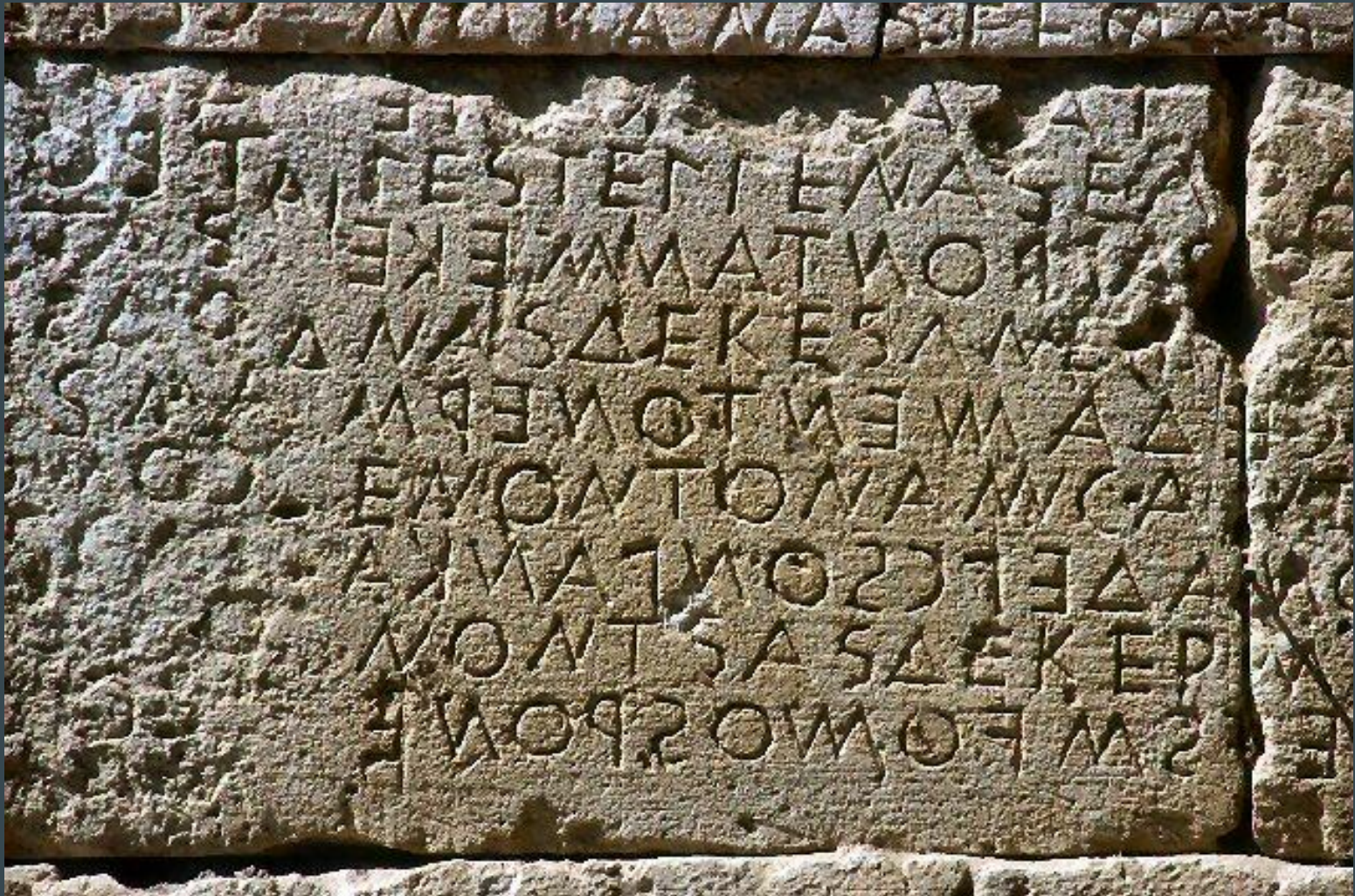
48周年特別入学キャンペーン 月謝7,700円-3,300円 5月30日(土)まで 青山さきもの学院 03-3409-1051

60分無料体験レッスン 実施中

Kiri võib joosta erinevas suunas: Jaapani keel

Kirja suund võib aja jooksul muutuda: Hiina Vabariigi pass

Boustrophedon: Gortyni raidkiri (5. saj e.m.a)

Trà Vinh

CƠ QUAN CỦA ĐẢNG BỘ ĐẢNG CỘNG SẢN VIỆT NAM TỈNH TRÀ VINH

NĂM THỨ 63
(BỘ MỚI)

SỐ 3316

THỨ HAI
17/4/2023

baotravinhtv.vn

Triển lãm chuyên đề “Côn Đảo - Trà Vinh kết nối Văn hóa và Du lịch”

**Người có uy tín
nêu gương
làm theo lời Bác**

(Xem trang 3)

Nông dân Khmer

Từ ngày 14/4 đến hết tháng 5/2023, tại Bảo tàng Văn hóa dân tộc Khmer tỉnh Trà Vinh, Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch phối hợp Trung tâm Bảo tồn Di tích quốc gia Côn Đảo, tỉnh Bà Rịa - Vũng Tàu tổ chức triển lãm chuyên đề “Côn Đảo - Trà Vinh kết nối Văn hóa và Du lịch”.

Diakriitilised märgid: Vietnami ajaleht

Ülesanne

„Loodesemi keeled“

- Kuidas läheneda?
- Mida me saame antud materjalist teada?
- Kas meil on eelteadmisi, mida saame rakendada?

1)	'hing'	['nefeŋ]	a)	𐤁𐤍	A)	𐤍𐤁
2)	'hõbe, raha'	['kesef]	b)	𐤍	B)	𐤍𐤁𐤍
3)	'isand'	['baʔal]	c)	𐤁𐤍𐤀	C)	𐤁𐤍𐤁𐤍𐤁𐤍
4)	'jõgi'	['na'har]	d)	𐤍𐤁	D)	𐤍𐤁𐤍𐤁
5)	'katus'	[gag]	e)	𐤁𐤍𐤀	E)	𐤍𐤁𐤍
6)	'koer'	['kelev]	f)	𐤍𐤁	F)	𐤍𐤁𐤍𐤁
7)	'koos, -ga'	[ʔim]	g)	𐤁𐤍	G)	𐤍𐤁𐤍𐤁
8)	'kuningas'	['melex]	h)	𐤁𐤍𐤀	H)	𐤍𐤁𐤍𐤁
9)	'kõik'	[kol]	i)	𐤁𐤍	I)	𐤍𐤁𐤍𐤁
10)	'käsi'	[jad]	j)	𐤁𐤍	J)	𐤍𐤁
11)	'küsimä'	['ʃaʔal]	k)	𐤁𐤍𐤀	K)	𐤍𐤁𐤍
12)	'meri'	[jam]	l)	𐤁𐤍	L)	𐤍𐤁𐤍𐤁
13)	'läks'	['ha'lax]	m)	𐤁𐤍	M)	𐤍𐤁𐤍𐤁
14)	'nooruk'	['naʔar]	n)	𐤁𐤍	N)	𐤍𐤁
15)	'raamat'	['sefer]	o)	𐤁𐤍	O)	𐤍
16)	'süda'	[lev]	p)	𐤁𐤍	P)	𐤍𐤁𐤍𐤁
17)	'torn'	[mig'dal]	q)	𐤁𐤍𐤀	Q)	𐤍𐤁𐤍𐤁
18)	'veri'	[dam]	r)	𐤁𐤍	R)	𐤍𐤁𐤍
19)	'vihm'	['geʃem]	s)	𐤁𐤍	S)	𐤍𐤁𐤍
20)	'viis'	[xa'meʃ]	t)	𐤁𐤍	T)	𐤍𐤁𐤍

ʔa	b	g	ḥ (x)	d	h

w	z	ḥ (ḥ)	ṭ	y	k

š	l	m	d̄ (ð)	n	z̄ (θ)

s	ṣ	p	ṣ	q	r

ṭ̄ (θ)	ḡ (γ)	t	ʔi	ʔu	s₂

Ugariti kiilkirjatähestik

(1)	„hing“	['nefeʃ]	(n)	ענ	(B)	→→←↵
(2)	„hōbe, raha“	['kesef]	(h)	פס	(S)	→→↵→
(3)	„isand“	['baʔal]	(e)	סג	(R)	↵←↵↵
(4)	„jōgi“	[na'har]	(f)	נה	(P)	→→↵→↵→
(5)	„katus“	[gag]	(i)	עע	(O)	↵↵
(6)	„koer“	['kelev]	(a)	גס	(M)	→→↵↵↵↵
(7)	„koos, -ga“	[ʔim]	(p)	פס	(N)	←↵
(8)	„kuningas“	['melex]	(o)	גס	(L)	↵↵↵↵→
(9)	„kōik“	[kol]	(l)	ס	(K)	→→↵↵
(10)	„kāsi“	[jad]	(b)	ז'	(T)	↵↵↵↵
(11)	„kūsima“	['jaʔal]	(c)	סכע	(G)	↵↵→↵↵↵↵
(12)	„meri“	[jam]	(m)	פ'	(J)	↵↵↵
(13)	„läks“	[ha'lax]	(s)	גס	(D)	↵↵↵↵→
(14)	„nooruk“	[naʔar]	(t)	גס	(I)	→→←↵→
(15)	„raamat“	['sefer]	(j)	סס	(F)	↵→↵→
(16)	„süda“	[lev]	(g)	גס	(E)	↵↵↵↵
(17)	„torn“	[mig'dal]	(k)	סגס	(C)	↵↵↵↵↵↵
(18)	„veri“	[dam]	(d)	פז	(A)	↵↵↵↵
(19)	„vihm“	['gefem]	(q)	פעע	(H)	↵↵↵↵↵
(20)	„viis“	[xa'mef]	(r)	עס	(Q)	↵↵↵↵↵↵

- Iga õige vastavus üle kolme tulba: 0,5 p
- Iga õige vastavus üle kahe tulba: 0,25 p

→ *max 10 p*

- Heebrea kiri jookseb paremalt vasakule: 1 p
- Ugariti kiri jookseb vasakult paremale: 1 p
- Mõlemad on konsonantkirjad: 1 p
- Kolmel heebrea tähel (*k*, *m*, *p/f*) on sõna lõpus eri kuju: 3 p (3×1)
- Heebrea keeles on *alef* ja *ayin* häälduses sama: 1 p
- Heebrea täht *kaf* võib olla kas [k] või [x]: 1 p
- Heebrea täht *pe* võib olla kas [p] või [f]: 1 p
- Häälik [x] võib heebrea tähestikus olla *kaf* või *ḥe*: 1 p

→ *max 10 p*